18e JAARGANG | No. 50 | 9 SEPT. '38

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoeni; Ds F. A. den Boeft, Rotterdam; Ds E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer—de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Ds D. v. Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis—Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Ds J. van Herksen, Ermelo; Ds B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds H. Mulder, Deventer; Ds A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Ds R. Schippers, Wanswerd; Ds J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Ds N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Ds C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds M. Vreugdenhil, Meliskerke; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJsel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers: OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes. Tel. No. 58. — Postrekening No. 36000.

Abonnement: ƒ2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling. Voor 't Buitenland ƒ7.50 en voor Ned.-Indië ƒ6.— per jaar. Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers ƒ0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Over het onkerkelijkheidsprobleem, I. — Kerkelijk leven: Het Schriftbewijs van „De Heraut" inzake de verbondsleer. Ziekentroosters. De Groote Catechismus. — Even parkeeren: Evangelisch Incognito. — Pop. wetensch. schetsen: Elia's eerste optreden. — Literatuur en Kunst: Een bundel verhalen. — Zielkunde: Geloof en Verbeelding, IV. — Uit de historie: Kuyperiana, VIII. — Stemmen uit onze Kerken. — Persschouw. — Boekbespreking. — Correspondentie. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Over het onkerkelijkheidsprobleem.

I.

Naast het kerkelijk vraagstuk, dat de laatste eeuw in Nederland in een acuut stadium trad, is de laatste decennië een nieuw probleem aan het ontstaan, dat we het onkerkelijkheidsprobleem zouden kunnen noemen.

Zoo goed als het kerkelijk vraagstuk — om ons nu alleen maar te bepalen tot de kerkinstituten van Calvinistisch origine — ook in de Vereenigde Staten, in Zuid-Afrika en in Hongarije aan de orde is, en om een oplossing roept, in dezelfde mate en op dezelfde wijze, stoort de onkerkelijkheidsproblematiek zich niet aan nationale grenzen.

Volgens een oud gezegde komt overal, waar Christus een kerk bouwt, ook een kapel van den duivel te staan. De kerkgeschiedenis levert het best bewijs voor de waarheid van dit woord. „Ons aller Moeder" is telkens weer besprongen door 't wild gediert', dat niets in 't woên ontziet, met de „brieschende leeuw" voorop, en al moge de kerk onoverwinnelijk zijn, gehavend aan de periferie is ze wel. Laten we in dit licht zien: de toenemende „ontkerstening", welke in de „ontkerkelijking" haar beslag heeft gekregen.

In een viertal artikelen willen we het onkerkelijkheidsprobleem aan een nadere beschouwing onderwerpen. In het eerste worden eenige opmerkingen gemaakt van algemeenen aard en de vraag onder oogen gezien, of er ook wellicht verband bestaat tusschen het kerkelijk- èn onkerkelijk vraagstuk, om beide eens zoo te noemen. In het tweede artikel wordt de omvang en de verspreiding der onkerkelijkheid nagegaan, om daarna in een derde en vierde artikel nog iets te zeggen over het ontstaan en de bestrijding der onkerkelijkheid.

Eén der eerste vragen, die zich in deze materie aan ons opdringt, is deze:

Bestaat er verband tusschen het kerkelijk vraagstuk èn het onkerkelijke?

Loopen er inderdaad draden van het één naar het ander en omgekeerd? Nu past hier uiterste voorzichtigheid in het poneeren van thesen en het beantwoorden van vragen, die uiterst zelden worden gesteld. Wanneer straks de onkerkelijkheid in Nederland object van wetenschappelijke studie zal worden, kan juist over deze vragen hélderder licht opgaan; tastend en zoekend willen we trachten er iets van te zeggen.

Dat zulk verband inderdaad bestáát, lijkt ons vrij zeker. Wie met het tegen-argument, dat het kerkelijk vraagstuk reeds van de Hervorming dateert, terwijl juist het onkerkelijkheidsprobleem een specifiek twintigste-eeuwsch verschijnsel is, zoodat alleen dáárom al het verondersteld verband zou moeten ontbreken, gaat opereeren, heeft daarmee o.i. het pleit nog niet gewonnen.

Men vergete vooral niet, dat — al heeft de onkerkelijkheid zich ook niet onmiddellijk nà de Hervorming in haar huidigen omvang geopenbaard, de weg erheen toch al meer en meer werd geëffend, naarmate het aantal kerkgenootschappen verdubbelde. De prae-dispositie tot onkerkelijkheid, die een veelheid van kerk-instituten tot op zekere hoogte met zich meebrengt, kàn heel goed decenniën — zelfs ééuwen lang, embryonaal aanwezig zijn, zonder uit te groeien tot een onrustbarend verschijnsel, dat de aandacht van vriend en vijand trekt. Dat althans die kerkelijke toestanden, welke culmineeren in de verbrokkeling van het kerkinstituut met al den aankleve van die, de onkerkelijkheid voedsel hebben verschaft, staat, dunkt ons, wel vast.

Hoe scherper het kerkelijk vraagstuk zich afteekent in het menschelijk leven, hoe grooter het aantal „kerkgenootschappen", en wat zich daarvoor uitgeeft, wórdt, hoe gemakkelijker het velen zal vallen van kerk te verwisselen.

Deze toestanden ondermijnen het kerkelijk besef. Wie gemakkelijk van kerk verandert, zal er in den regel ook niet tegen op zien, het heelemaal zonder te probeeren, al of niet met een kring van gelijkgezinden om zich heen (secte-vorming). Het in onzen tijd veel geroemde „over de kerkmuren heenzien" is een gevaarlijke bezigheid voor menschen met weinig kerkelijk besef. Gewoonlijk begint het met „er overheen zien" en eindigt het met „er overheen klauteren".

De mensch van onzen tijd immers, wordt niet meer — als eens de Middeleeuwsche — geïmponeerd door dien één'en, machtigen, torenhoogen, kerkmuur; hij ziet rondom zich dozijnen kerkmuren en -muurtjes, hoogstens tot manshoogte opgetrokken, waaroverheen men broederhanden kan schudden of ook elkaar kan plukharen, net, naar het voorkomt. Er valt in elk geval overheen te kijken èn te klimmen, voor een lenig, ruimdenkend Christenmensch... En waarom zou de kerkelijke vrijbuiter, die al in drie, vier kerken niet heeft gevonden, wat hij zocht, het ook niet eens in de onkerkelijke contreien zoeken? Daarbij wordt het niet zelden gezien, dat, wanneer twee kérkelijke honden om een been vechten, de derde, die der onkerkelijkheid, er ras mee heen loopt.

In de Middeleeuwen uit de Christelijke kerk te treden, dat was een geweldig ding! Buiten de Moederkerk geen zaligheid, maar de zwarte nacht van de profane wereld. Daarom lichtte de stap van Luther „een wereld uit haar voegen". Eensklaps had deze zich te bezinnen op die schijnbare doorbraak van dien monumentalen, vijftien eeuwen ouden kerkmuur, die scheiding maakte tusschen het eeuwig licht van den Christus èn de duisternis met haar vorst. Over zoo'n kerkmuur klimt niemand lichtvaardig heen, en wie durfde in de Middeleeuwen z'n hoofd neerleggen buiten de genade-middelen der één'e kerk om?

En nu, de contrete situatie, het kerkelijk vraagstuk, anno Domini 1938 in Nederland. De Gereformeerde gezindheid is verspreid over een viertal kerkgenootschappen, de zeer kleine nog niet eens meegerekend (Ned. Herv. Kerk, Geref. Kerken, Chr. Geref. Kerk, Geref. Gemeenten). Naar welk instituut moet de, door den arbeid van een interkerkelijke Evangelisatie „toegebrachte" den weg worden gewezen? De weg naar Christus is zoo vaak niet tévens de weg naar de kerk van Christus. En de verbrokkeling van het kerk-instituut is daar mede schuld aan. Prae-dispositie tot onkerkelijkheid? Tot op zekere hoogte, ja.

Nu spreekt het intusschen vanzelf, dat de decadentie van het leven in een Christenland zich niet uitsluitend manifesteert in de onkerkelijkheid; ze kon zelfs voorkomen in een hoog-kerkelijke periode als de Middeleeuwen, zónder dat zij, die wel in, maar niet van de kerk waren, er aan dachten haar te verlaten. Buitenkerkelijk is noch de Renaissance, noch zelfs het Humanisme geweest. Doch nu is de structuur van onzen tijd een gansch andere dan die van vijf eeuwen geleden. In onzen tijd is de onkerkelijkheid in feite niets anders dan de consolidatie der ontkerstening, al mag hierbij niet worden vergeten, dat niet allen, die buiten het kerkinstituut leven, vijandig staan tegenover het Christendom. Doch de soldaten van het Heilsleger, de Oxfordmenschen, e.a. vormen allen saam toch slechts een heel klein percentage van de onkerkelijke wereld. Verreweg het grootste deel der onkerkelijken „doet er niet meer aan"; is a-religieus.

Het is zeker opmerkelijk, dat de landpale der onkerkelijkheid nog veelal onbetreden gebied is. Wel werden onder den verschen indruk van de publicaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek over de uitkomsten der 11e Alg. Volkstelling hier en ginds woorden van verbazing gesproken en geschreven, maar van ernstige bezinning op het nieuwe probleem is nog geen sprake geweest. Dit treft te meer, omdat in een land als Duitschland, waar de onkerkelijkheid (in 1933 althans!) nog niet de afmetingen heeft aangenomen als ten onzent, wèl literatuur over deze materie verscheen. Zelfs promoveerde aan de Universiteit van Greifswald een theoloog over het onkerkelijkheidsprobleem. Hierbij willen we niet over het hoofd zien, dat Duitschland niet zonder meer met Nederland is te vergelijken. De Duitsche „Kirchen-Austritts-Bewegung" draagt een ander karakter dan die ten onzent, waarover in ons derde artikel meer.

Deze verwaarloozing van de onkerkelijkheid, als studie-object, is te betreuren. Trouwens over de ontkerstening in het algemeen is evenmin veel gepubliceerd.

De vraag rijst: waaruit valt deze negatie te verklaren?

Uit de omstandigheid, dat de eigen kerk zich nog Zondag aan Zondag vult met een trouw kerkvast publiek? Uit het ontbreken van deernis met de schapen, die „daar zwerven op allen hoogen heuvel en onder allen groenen boom", vèr van de schaapskooi? Niets is gemakkelijker, dan requisitoir te nemen en het „ik beschuldig!" uit te spreken tegenover het kerk-instituut. Gewoonlijk is zulk spreken echter niets anders, dan een zondige poging, den aftocht te dekken van eigen vlucht uit de verantwoordelijkheid... Het is goed, alvorens wij de kaart van Nederland bekijken, over deze dingen tot klaarheid te komen. Elk voor zich.

Gr. J. W. AGTERKAMP.

KERKELIJK LEVEN

Het Schriftbewijs van „De Heraut" inzake de verbondsleer.

We zijn aan onze lezers een kort aanloopje schuldig, nu we ons zetten tot dit artikel. In de nummers van 17 Juni tot 22 Juli 1938 schreven we wekelijks over het verbond; aanleiding daartoe was met name een reeks, die Dr J. Thijs in „De Heraut" had gepubliceerd over een thema, dat zijdelings de verbondsleer raakte. Dr Thijs — zoo lieten we zien — trad op tegen beschouwingen, die van andere zijde (maar dan binnen den kring der Gereformeerde Kerken) waren ten beste gegeven, en bedoelde blijkbaar, den ondergrond daarvan als ondeugdelijk af te wijzen. Omdat de kwestie van dien onderbouw de gereformeerde verbondsbeschouwing beheerscht, en Dr Thijs juist hierin een weg insloeg, die ons bedenkelijk scheen, en nog schijnt, hebben we van onze bezwaren kennis gegeven. Onze bezwâren; immers: toen Dr Thijs betoogen wilde, dat er in het Nieuwe Testament geen plaats meer was voor de „verbondswraak", die hij wèl gedurende het Oude Testament zag optreden, ging hij daarmee in tegen de meening van velen; ook tegen die van iemand, die van de zijde van „De Heraut" (in een befaamde recensie) eens aangevallen is op een manier,